

57 של היהודיות שהשפלתי מהן והרגתי בהן, ושפכתי דמם בקצף שעל
58 גבי הנהר.
59 מביאה הגמרא את דחיית חכמים: ורפנן אמרו לה, לא היא - אין זו
60 אמת, ולא הרגה מהם כלל, ובמילתא בעלמא הוא דאוקימתה -
61 בדברים בלבד דחתה את חברתה, כדי שלא תקללנה.
62 שנינו במשנה: 'בת ישראל לא תניק בנה של עובדת כוכבים'.
63 הגמרא מביאה מחלוקת אף בדין זה: תנו רבנן, בת ישראל לא תניק
64 בנה של עובדת כוכבים, מפני שמוגדלת בן לעובדת כוכבים.
65 ועובדת כוכבים לא תניק את בנה של בת ישראל, מפני שחשודה
66 על שפיכות דמים, ויש לחשוש שתהרוג את התינוק, דברי רבי
67 מאיר. והכמים אומרים, עובדת כוכבים מניקה את בנה של בת
68 ישראל, בזמן שישראליות אחרות עומדות על גבה ורואות את
69 מעשיה, אבל לא בינה לביתה - כשהיא עם התינוק לבדה.
70 מבאר הגמרא את סברת רבי מאיר: ורבי מאיר אומר, אפילו
71 אחרות עומדות על גבה נמי - גם כן לא, דוימנין דשייפא ליה סמא
72 לדד מאבראי - שלפעמים יכולה העובדת כוכבים להניח סם המוות
73 על ידיה מבחוץ, וקטלא ליה - ותהרוג בכך את התינוק.
74 הגמרא מבאר מדוע הוצרכו חכמים ורבי מאיר לחלוק גם במילדת
75 וגם במניקה: וצריכא - הוצרכו חכמים ורבי מאיר להשמיענו את
76 שתי המחלוקות, דאי אשמעינן - שאם היו נחלקים רק במילדת,
77 האם מניחים לעובדת כוכבים ליילד את בת ישראל כשאחרות
78 עומדות על גבה, היינו סבורים דבההיא קאמרי רבנן דשרי - רק בזה
79 אמרו חכמים שמוותר, דלא אפשר - שהרי אינה יכולה להרוג את
80 הולד, משום דאחרות רואות אותה, אבל לגבי מניקה, דאפשר
81 דשייפא ליה סם לדד מאבראי וקטלא ליה - שיתכן שתניח סם
82 המוות מבחוץ, קודם שתיכנס לבית, ולא יראו זאת, ותהרגנו, אמר
83 מורי ליה לרבי מאיר - היינו סבורים שהם מודים בזה לרבי מאיר,
84 האוסר להניק אפילו כשאחרות עומדות על גבה.
85 ממשיכה הגמרא ומבאר: ואי אשמעינן את מחלוקתם רק לגבי
86 מניקה, היינו סבורים דרק בההיא קאמר רבי מאיר דאסור לעובדת
87 כוכבים להניק תינוק ישראל אפילו שאחרות עומדות על גבה, משום
88 דשייפא ליה סם לדד מאבראי וקטלא ליה - מחשש שתניח סם
89 המוות מבחוץ לבית, ותהרוג את התינוק, אבל לגבי מילדת, דלא
90 אפשר - שאינה יכולה להרוג את התינוק היכה - באופן דאחרות
91 עומדות על גבה, כיון שהן חושדות בה ומתבוננות היטב במעשיה,
92 אימא מורי להו לרבנן - שמא הוא מודה לחכמים שהתירו, צריכא
93 - הוצרך רבי מאיר להשמיענו שאף בזה הוא אוסר על עובדת
94 כוכבים ליילד את הישראלית, מחשש שאף על פי כן תצליח להרוג
95 את התינוק.
96 שנינו במשנה: בת ישראל לא תילד את העובדת כוכבים, מפני
97 שמיילדת בן לעובדת כוכבים.
98 מקשה הגמרא: ורמינהו - יש סתירה בין משנתינו לברייתא, וכך
99 שנינו בברייתא, יהודית, מילדת - רשאית ליילד עובדת כוכבים
100 בשקר, אבל לא בהנס, ואילו במשנה מבואר שאסור לה ליילד את
101 העובדת כוכבים משום שמיילדתו לעובדת כוכבים, ואין סברא לחלק
102 בזה בין שכר לחינם.
103 מתרצת הגמרא: אמר רב יוסף, אף שטעם האיסור הוא כמבואר
104 במשנתינו, משום שמיילדת בן לעובדת כוכבים, מכל מקום בשקר
105 שרי, משום איבה - מותר ליילד את העובדת כוכבים בשקר, כמבואר
106 בברייתא, מחשש שתתעורר שנאה של אומות העולם על
107 ישראל, שאין נשות ישראל מסייעות לנשות העובדי כוכבים, ואילו
108 משנתינו אסרה ליילד בחינם, ובוהו אין חשש איבה כיון שיכולה
109 הישראלית לדחות את העובדת כוכבים בטענה שהיא זקוקה למנוח
110 לפרנסתה.
111 הגמרא מבאר מתי שייך היתר זה של 'איבה': סבר רב יוסף למימר
112 - חשב רב יוסף לומר, דאלו די עובדת כוכבים בשבתא בשקר שרי
113 - שמוותר ליילד עובדת כוכבים בשבת בשקר, משום איבה, שהרי
114 היא רואה שמיילדים בשבת את הישראליות. אמר ליה אביו, אין

1 לבי תורתא, פגעו ביה גנבי - פגשוהו גנבים, אמרו ליה, לאן
2 קאולת - להיכן אתה הולך, אמר להן לפומבדיתא, והלכו יחד. כי
3 מטא - כשהגיע לבי תורתא, פריש - פרש מהם ונכנס לעיר. אמרו
4 ליה הגנבים, תלמידא דיהודה רמאה את - אתה תלמיד של יהודה
5 הרמאי, כלומר, מרב יהודה למדת לרמותנו שהיך הולך
6 לפומבדיתא, דהיינו שרצו לגנוב רכושו, וכיון שהרחיב להם הדרך
7 ניצל מהם. אמר להו רב מנשה, ידעיתו ליה - וכי מכירים אתם אותו
8 שרמאי הוא, יהא רעוא - יהי רצון, דליחוו הנהו אינשי בשמתיה -
9 שיהיו אנשים אלו בנידי.
10 אזלו - הלכו אותם גנבים, עברו גניבתא עשרין ותרתין שניו - גנבו
11 במשך עשרים ושנים שנה, ולא אצלקו - ולא הצליחו. בין דהו -
12 כיון שראו כך, אתו פולחו תבעו שמתיהו - באו כולם לפני רב
13 מנשה ובקשו שיתיר נידוים, והתיר להם. והוה פהו חד גידנא -
14 והיה בהם אורג אחד, דלא אתא לשרויה שמתיה - שלא בא להתיר
15 נידויו, ואכליה אריא - אכלו אריה. מוסיפה הגמרא: היינו דאמרי
16 אינשי - זהו שאומרים בני אדם, גידנא דלא טייון - אורג שאינו
17 עניו, שתא בציר משני - שנה נחסרת משני חייו, דהיינו שעל ידי
18 עזות פניו סופו למות קודם זמנו, ואף כאן מת זה כיון שלא נכנע
19 לבקש התרה לנידויו.
20 מסיימת הגמרא: תא חו - בא וראה, מה בין גנבי ככל שפגשו ברב
21 מנשה וחרפו אדם גדול, ולפניו דאריץ ישראל שפגשו בתלמידי רבי
22 עקיבא וספרו בשבחו. כלומר, למדנו מכאן שבח ארץ ישראל, שאף
23 שתם לטטים פרוצים יותר מגנבים, כיון שהיו לטטים אלו בארץ
24 ישראל היו פרוצים פחות מגנבי בבל.

משנה

25 משנתינו מביאה דברים נוספים שאסורים משום חשש שפיכות דמים,
26 וכן דברים שאסורים משום סיוע לעובדי כוכבים: בת ישראל לא
27 תילד את העובדת כוכבים, כלומר, לא תסייע לה ללדת, מפני
28 שבכך היא מילדת בן לעובדת כוכבים, שהרי אותו בן עתיד לעבוד
29 עובדת כוכבים. אבל עובדת כוכבים מילדת - מניחים לה ליילד בת
30 ישראל.
31 דין נוסף: בת ישראל לא תניק בנה של עובדת כוכבים, כיון שהיא
32 מגדלת בן לעובדת כוכבים, אבל עובדת כוכבים מניקה בנה של
33 ישראל, ברשותה של הישראלית, אך לא תיטול העובדת כוכבים
34 את בנה של הישראלית לביתה כדי להניקו, מחשש שתהרגנו.
35

גמרא

36 הגמרא מביאה מחלוקת בענין הדינים האמורים במשנה: תנו רבנן
37 בברייתא, בת ישראל לא תילד את העובדת כוכבים, מפני
38 שמיילדת בן לעובדת כוכבים. ועובדת כוכבים לא תילד את בת
39 ישראל, אפילו אם ישראליות אחרות עומדות שם, מפני שחשודין
40 על שפיכות דמים, ויש לחשוש שתהרוג את הולד, דברי רבי מאיר.
41 והכמים אומרים, עובדת כוכבים מילדת את בת ישראל, בזמן
42 שישראליות אחרות עומדות על גבה של העובדת כוכבים ורואות
43 את מעשיה, אבל לא בינה לביתה, כשרק היולדת והמיילדת נמצאות
44 שם, מחשש שתהרוג את הולד.
45 מבאר הגמרא את דעת רבי מאיר: ורבי מאיר אומר, אפילו אם
46 אחרות עומדות על גבה של העובדת כוכבים, נמי - גם כן לא תילד
47 את בת ישראל, דוימנין דמנחה ליה ידא אפוקא, וקטלא ליה - כיון
48 שלפעמים היא עשויה להניח ידה בחזקה על מצח הולד, במקום
49 שמוחו רופס, ותהרגנו בכך, ולא מתתו - ולא יהא הדבר ניכר
50 לישראליות שיעמדו שם שהיא הרגתו. כי ההיא איתתא דאמרה
51 לחברתה - וכמו מעשה שהיה בעובדת כוכבים שהתקוטטה עם
52 חברתה, שהיתה מיילדת, ואמרה לה בלשון גנאי מולדת יהודיתא
53 בת מולדת יהודיתא - מיילדת יהודיות בת מיילדת יהודיות. אמרה
54 לה המיילדת, נפישין בישתא דההיא איתתא, דקא משפילנא
55 מניהו דמא כי אפיא דנהרא - יבואו עליך רעות כמנין הולדות

1 כאן חשש איבה, כיון ד'בְּלָה לְמִימְרָ לָהּ - יכולה הישראלית
2 להשתמש מהעובדת כוכבים ולומר לה, הִידִן דְּמִינְמָרֵי שְׂפָתָא,
3 מְחַלְלִין עֲלֵיהוּ - על נשותינו ששומרות את השבת, מותר לנו
4 לחללה עבורן בעת הלידה, הִידְבּוּ דְלֵא מִינְמָרֵי שְׂפָתָא, לֹא מְחַלְלִין
5 - על נשותיכן שאינן שומרות את השבת, אסור לנו לחלל את השבת.
6 דִין נוסף: סָבַר רַב יוֹסֵף לְמִימְרָ, אֲנִיכִי בְּשִׁבְרֵי שְׂרֵי מְשֻׁם אִיבָה -
7 מותר לישראלית להניק את בן העובדת כוכבים תמורת שכר, משום
8 איבה, וכמו שהתירו לילד בשכר. אָמַר לִיה אֲבִי, וְבָלָה לְמִימְרָ -
9 יכולה הישראלית לדחותה ללא חשש איבה, אִי פְּנוּיָה הִיא - אם
10 הישראלית אינה נשואה, תאמר לה בְּעֵינָא לְאִינְסוּבִי - רצוני
11 להתחתן, ואיני רוצה להתגנות בפני אחרים, כּדִי שִׁירְצוּ בְּנֵי אָדָם
12 לִישָׁאנִי. אִי אִשְׁתֵּי אִישׁ הִיא, תאמר לה לֹא קָא מְוִדְהָמְנָא בְּאִפִּי
13 גְבֵרָא - איני רוצה להתגנות בפני בעלי, בכך שאני מניקה תינוקות
14 אחרים.
15 הגמרא דנה בדין נוסף האם יש היתר לעשותו בשכר משום איבה:
16 סָבַר רַב יוֹסֵף לְמִימְרָ, הָא דִתְנִינָא - מה ששנינו בברייתא, הֶעֱוָרְבִי

17 כּוֹכְבִים, וְיִשְׂרָאֵלִים שֶׁהֵם רוֹעֵי פְהֶמָה דְקָה, לֹא מְעַלִּין וְלֹא מוֹרִידִין
18 - אם נפלו לבור שהם עשויים למות בו אין מוציאים אותם ממנו, אך
19 גם אין מורידים אותם לבור שכזה. וסבר רב יוסף דאֲפֻקִי בְּשִׁבְרֵי שְׂרֵי
20 - שמותר להעלותם תמורת שכר, מְשֻׁם אִיבָה. אָמַר לִיה אֲבִי, אִין
21 בּוּזָה חֲשַׁשׁ אִיבָה, כִּיּוֹן שִׁבְבֹל יִשְׂרָאֵל לּוֹמְרָ לּוֹ לְאוֹתוֹ אָדָם הַנִּמְצָא
22 בְּבוֹר, קָאִי פְרִי אֲאִינְרָא - בני עומד בראש הגג ועשוי ליפול, ואני
23 ממחר להצילו, ואפילו בשכר אין כּדָאי לִי לְהַצִּילֶךָ. אִי נָמִי - או
24 שיאמר לו, נְקִימָא לִי זִמְנָא לְבִי דוֹאָר - השלטון קבע לי זמן לבוא
25 לפניו למשפט, ואם לא אבוא עתה יפסוק השופט את הדין שלא בפני,
26 ואפסיד.
27 הגמרא עוברת לדון בעיקר הברייתא שהזכירה לעיל, לגבי עובדי
28 כוכבים ורועי בהמה דקה: הֲנֵי רַבִּי אֲבָהוּ קָמִיָה דְרַבִּי יוֹחָנָן - שנה
29 רבי אבהו ברייתא זו לפני רבי יוחנן, הֶעֱוָרְבִי כּוֹכְבִים, וְרוֹעֵי פְהֶמָה
30 דְקָה שֶׁדָּרְכָן לְרַעוּתָא בְּהַמּוֹתִיָּהוּן בְּשׂוֹדֵת אַחֲרִים, ויש בזה משום לא
31 תגזול, לֹא מְעַלִּין אותם מהבור שנפלו לתוכו,

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שבת קודש עמ' א

1 הָוָה - היתה מוחזקת לרופאה מומחית, והתבאר לעיל (כו.) שאין
2 לחשוש שרופא מומחה יהרוג כיון שאינו רוצה לקלקל את חזקתו.
3 מקשה הגמרא: והרי רופאו דְרַבִּי אֲבָהוּ נָמִי רוֹפֵא מוֹמְחָה הָוָה,
4 ובכל זאת רצה להזיק לרבי אבהו. מתרצת הגמרא: שְׂאֵנִי הַמְקַרְהָ שֶׁל
5 רַבִּי אֲבָהוּ, דְמוֹקְמִי בֵּיתָ מִינִי בְּנַפְשִׁיָּהוּ - שקיימו האפיקורסים
6 בעצמם מה שנאמר (שופטים טו ז) 'תְּמוֹת נַפְשֵׁי עַם פְּלִשְׁתִּים', כלומר,
7 מחמת השנאה הגדולה שנאוהו היו מוכנים להפסיד לעצמם כדי
8 שיוכלו להזיקו, ומשום כך לא הועיל לו שזיהה חשוב ושהלך לרופא
9 מומחה, אולם לשאר ישראל בודאי ימנעו מלהזיק אם הוא חשוב או
10 שהרופא מומחה, כדי שלא יפסידו לעצמם.
11 הגמרא ממשיכה לעסוק בענייני רפואה, ומבארת את דין פצע ממכת
12 חרב ואת רפואתה: אָמַר שְׂמוּאֵל, הָאִי פְדַעְתָּא - פצע הבא ממכת
13 חרב, סְפָתָא הִיא - יש בה סכנת נפשות ומְחַלְלִין עֲלֶיהָ אֵת הַשְּׂפָתָה.
14 שואלת הגמרא: מָאִי אֲסוּתָא - מה הרפואה למכה זו. משיבה
15 הגמרא: לְמִיפְסָק דְקָא - בכדי להפסיק את זרימת הדם המרובה,
16 יניחו תְּחִלָּי פְתָקָא - שחלים בחומץ, וישקוהו. ובכדי לְאֲפֻקֵי -
17 להעלות בשר שתתרפא המכה, יש לחבוש את הפצע בתחבושת
18 שבה גֵרְדָא דִיבְלָא וְגִירְדָא דְאֲסֵנָא - גרדים של שורשי עשב הנקרא
19 יבלא וגרדים של עץ הסנה, אִוִּי לְהַנִּיחַ בְּהַ גֵרְדָא מְקוּלְקֻלְתָּא -
20 תולעים שהתנגולים מנקרים מהאשפה.
21 הגמרא מבארת את סכנת האבעבוע בעור ואת דרך רפואתה: אָמַר
22 רַב סְפָרָא, הָאִי עֵינְבָתָא - אבעבוע בעור הדומה לגגיר של ענב,
23 פְּרוּוֹנְקָא דְמִלְאָכָא דְמוֹתָא הִיא - שליח של מלאך המוות היא,

24 כלומר, מסוכנת היא וניתן לבוא ממנה לידי מיתה. שואלת הגמרא:
25 מָאִי אֲסוּתָא שֶׁל אבעבוע זו. משיבה הגמרא: יִקָּח מִינְנָא - מין עשב
26 הנקרא פיגם, וישחקנו ויערבנו בְּרוֹבְשָׁא - עם דבש, אִוִּי שִׁיחַ בְּרַפְסָא
27 - כרפס, וישחקנו ויערבנו בְּיִין חוֹק מֵאֵד הַנְקָרָא מִיִּלְיָא.
28 ומוסיפה הגמרא: אֲדִיִּבִי וְהִבִּי, לִיתִי עֵינְבָתָא בַּת מִינָא - ענב מענבי
29 גפן הדומה לבעבוע, כלומר שגודלו כגודל האבעבוע, וְגִירְדָא עֲלֵיוּ
30 - ויגלגל אותו על האבעבוע. וצריך לקחת חוֹרְתִי לְחוֹרְתִי - ענב
31 לבן לצורך רפואת אבעבוע לבנה, וְאִוִּיִּבְמִתִּי לְאִוִּיִּבְמִתִּי - וענב שחור
32 לצורך רפואת אבעבוע שחור.
33 הגמרא מבארת את סכנת הנפיחות בבשר ודרך רפואתה: אָמַר רַבָּא,
34 הָאִי סִימְנָא - נפיחות בבשר האדם, פְּרוּוֹנְקָא דְאֲשְׁתָּא הִיא - שליח
35 הוא של חולי ששמו חמה, כלומר הוא נוצר על ידי חולי ששמו חמה,
36 והוא סימן לחולי זה. שואלת הגמרא: מָאִי אֲסוּתָא שֶׁל נפיחות זו.
37 משיבה הגמרא: לְמַחְיָיָה שִׁיתִין אִיתְקוּפְלִי - יכה שישים פעמים
38 באצבע צרדה על הנפיחות, וְאַחַר כֵּן לִיקְרְעִיהָ שְׁתֵּי וְעָרַב - יקרע
39 את הנפיחות בצורת שתי וערב.
40 מוסיפה הגמרא: וְהֵנִי מִלִּי שְׂרַפּוּתָא בְּבִשְׂרֵי אָדָם הִיא
41 בהכאה באצבע צרדה, אינו אלא באופן דְלֹא חוֹרְ רִישִׁיהָ - שלא
42 התלבן ראש הנפיחות. אָבֵל אִם חוֹרְ רִישִׁיהָ, לִית לָן בָּהּ - אינו צריך
43 לעשות כן, משום שהלובן מראה שהליחה בשלה לצאת, והוצאתה
44 היא הרפואה.
45 הגמרא מבארת את הרפואה לחולי בפני הטבעת: רַבִּי יַעֲקֹב הֲשִׁ
46 מיחוש של חולי

הברייתא היינו שאין מניחים אותם לעלות.
מביאה הגמרא תירוץ נוסף: רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְאִמְרֵי תְרִיבֵיהוּ – אמרו
שניהם תירוץ זה, לֹא נִצְרַקְא הברייתא להשמיענו דין זה, אלא שְׂאֵם
נפל אותו מין או מומר לבאר, וְהִיתָה אֲכָן עַל פִּי הַפָּאָר, כלומר,
בסמוך לבאר, מִכְּסָה – מכסה בה את פי הבאר, שלא יוכל לצאת,
וכדי שלא ירגיש שכונתו שימות, אָמַר לוֹ, לְעִבְרֵי הִיָּוְתָא עֵלְיוּהּ –
רצוני להעביר את צאני על שפת הבאר, ואני חושש שיפלו לבאר,
ולכן אני מכסה אותה באבן.
תירוץ נוסף: רַבִּינָא אָמַר, באה הברייתא לחדש שְׂאֵם הִיָּה סוֹלָם
בבז, מְסַלְקוּ מִשֵּׁם כְּדִי לִמְנוּעַ מִמֶּנּוּ לַעֲלוֹת, וכדי שלא יבין את
כוונתו, אָמַר לוֹ, כְּעִינָא לְאַחֲוֵי כְּרִי מְאִינְרָא – רצוני להוריד את
בני מהגג.
הגמרא מביאה דינים נוספים שבין ישראל לעובדי כוכבים: תַּנּוּ רַבִּינָן
בתוספתא (פ"ג ה"ה), יִשְׂרָאֵל מֵל – רשאי למול את הַעוֹבֵד פּוֹכְכִים
לְשׁוֹם גֵּר – לשם גרות. מבארת הגמרא: כוונת הברייתא היא לְאַפּוֹקֵי
לְשׁוֹם מוֹרְנָא, דְלֹא – למעט שאסור למול אותו כדי לרפאותו, כגון
שיש לו תולעת בערלתו, שהרי שנינו בברייתא לעיל לגבי עובדי
כוכבים שלא מורדין ולא מעלין, ורפיזיו נחשב כהעלאה, שהרי
מצילו.
מביאה הגמרא את המשך הברייתא: וְעוֹבֵד פּוֹכְכִים לֹא יְמוּל אֶת
יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי שְׁחֻשׁוֹדֵי עַל שְׁפִיכוֹת דְּמַיִם, דְּכַרְבִּי רַבִּי מְאִיר.
וְהַכְּמִים חוֹלְקִים וְאוֹמְרִים, עוֹבֵד פּוֹכְכִים מֵל אֶת יִשְׂרָאֵל, בְּזִמְנָן
שִׁישְׂרָאֵלִים אַחֲרֵים עוֹמְדִין עַל גַּבּוֹ, שאז אינו יכול להזיקו, אֲכָל בְּיַנּוּ
לְבִינּוּ, לֹא.
מבארת הגמרא את דעת רבי מאיר: וְרַבִּי מְאִיר אוֹמֵר, אֲפִילוּ
אַחֲרֵים עוֹמְדִים עַל גַּבּוֹ נָמוּ – גם כן לא ימול אותו, דְּוִימִינֵן דְּמַצְלִי
לִיה סְבִינָא – שלפעמים יוכל העובד כוכבים להטות את הסכין בעת
המילה, וְמַשְׁוֵי לִיה – ויעשו פרות שְׁפָכָה, שאינו יכול להוליד,
והעומדים על גביו לא יתנו ליבם לכך.
מקשה הגמרא: וְכִי סָבַר רַבִּי מְאִיר שְׁעוֹבֵד פּוֹכְכִים לֹא יְמוּל אֶת
יִשְׂרָאֵל, וְרַבִּינָהוּ – והרי קשה על כך ממה ששנינו בברייתא, עֵיר
שְׂאִין כְּהָ רֹפְאָ יִשְׂרָאֵל הַיּוֹדַע לְמוֹל, וְיֵשׁ כְּהָ רֹפְאָ בּוֹתֵי וְרֹפְאָ
עוֹבְדֵי פּוֹכְכִים הַיּוֹדַעִים לְמוֹל, יְמוּל הַרֹפֵא עוֹבְדֵי פּוֹכְכִים וְאֵל יְמוּל
הַבּוֹתֵי, כיון שהכותים נוהגים למול לשם עבודה זרה, ויש לחשוש
שימול את ישראל לשם אותה עבודה זרה, ואילו העובדי כוכבים
אינם מלים את בנייהם כלל, ואין מכוונים במילה זו לשם עבודה זרה,
דְּכַרְבִּי רַבִּי מְאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, יְמוּל הַבּוֹתֵי וְאֵל יְמוּל עוֹבְדֵי
פּוֹכְכִים, כיון שעובד כוכבים חשוד על הרציחה. ומוכח שרבי מאיר
אינו חושש שהעובד כוכבים יזיק בעת המילה.
מתרצת הגמרא: אִיפּוּךְ – יש להפוך את השיטות שבברייתא
האחרונה, ולגרסו כך, רַבִּי מְאִיר אוֹמֵר יְמוּל פּוֹתֵי וְלֹא עוֹבְדֵי
פּוֹכְכִים, והיינו כשיטתו כאן שעובדי כוכבים חשודים על שפיכות
דמים, וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, יְמוּל עוֹבְדֵי פּוֹכְכִים וְלֹא בּוֹתֵי.
ממשיכה הגמרא ומקשה: וְכִי סָבַר רַבִּי יְהוּדָה דְּעוֹבְדֵי פּוֹכְכִים שְׁפִיר
דְּמֵי – רשאי למול את הישראל, וְהַתְנַיִא בברייתא, רַבִּי יְהוּדָה
אוֹמֵר, מִנְּזַן לְמִילָה הַנְּעִשִׂית בְּיַד עוֹבְדֵי פּוֹכְכִים שְׁהָיָא פְּסוּלָהּ,
שְׁנָאמַר (בראשית י"ט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל אַבְרָהָם וַאֲתָה אֶת פְּרִיֹתֵי
תְשַׁמּוּרֵי אֲתָה וְיִרְעָךְ אַחֲרָיִךְ לְדוֹרְתָם, למעט עובדי כוכבים.
הגמרא חוזרת בה מהתירוץ הקודם, ומיישבת את הברייתות באופן
אחר: אֲמַל לְעוֹלָם לֹא תִּפְוֵךְ – אין להפוך את השיטות שבברייתא,
ומה שהקשית מדברי רבי מאיר כאן האוסר על עובד כוכבים למול
את ישראל, ואילו בברייתא השניה אמר שאם אין רופא ישראל ימול
רופא עובד כוכבים ולא רופא כותי, אין זו קושיא, וְהָכָא בְּמֵאֵי
עֲסָקִינָן – ברייתא זו המתירה לרופא עובד כוכבים למול באיזה אופן
היא עוסקת,

וְלֹא מוֹרְדִין אותם לבז, אֲכָל הַמִּינִין – האדוקים בעבודה זרה, כגון
כומרי עבודה זרה, בין יהודים ובין גויים, וְהַמְסוּדוֹת – ישראלים
המוסרים ממון חבריהם ביד הגויים, וְהַמוֹמְרִים – יהודים שאינם
שומרים את מצוות התורה, (היו) מוֹרְדִין אותם לבז כדי שימותו,
וְכָל שֶׁכֶן שֶׁלֹא מְעַלִּין אותם מהבז, אם נפלו לתוכו.
אָמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי אַבְהוֹ, כיצד יתכן לומר שאת המומר
מורדין ולא מעלין, והרי אֲנִי שׁוֹנֵה בברייתא, שדרשו את האמור
בפרשת השבת אבידה וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל אַבִּידָת אַחֲרֵיךְ (וברים כג א),
שלשון 'לכל' באה לרבות אֶת הַמוֹמֵר, שאף את אבידתו חייבים
להשיב, ומוכח שהתורה חסה אפילו על ממונו של המומר, וְאֵת
אַמְרָת – ואתה שונה בברייתא לגבי המומרים (היו) שמוֹרְדִין אותם
לבז להורגם. אלא אמר רבי יוחנן, סְמִי מְכָאן – מחק מברייתא זו
את ה'מוֹמֵר', שאין הוא בכלל 'מורידים ולא מעלים'.
מקשה הגמרא: וְלִישְׁנֵי לִיה – מדוע לא תירץ לו רבי אבהו כך, כְּאֵן
– בברייתא ששנית שיש להשיב אבידה למומר, מדובר בְּמוֹמֵר
שאוֹכֵל נְבִילוֹת לְתִיאָבוֹן – עובר עבירות להנאת גופו, כגון שאין לו
בשר כשר ולכן הוא אוכל נבלות, וְכָאן – בברייתא ששנית, שמומר
הוא בכלל אותם שמורידים ולא מעלים, מדובר בְּמוֹמֵר האוֹכֵל
נְבִילוֹת לְהַכְּעִים, שיש לו בשר כשר ובשר נבילה, ואוכל את בשר
הנבלות. מתרצת הגמרא: קְסָבַר רַבִּי אַבְהוֹ, שמומר האוֹכֵל נְבִילוֹת
לְהַכְּעִים, 'מִין הוּא' – הרי הוא בכלל מין, האדוק בעבודת כוכבים,
שהוא חמור מִסְתֵּם מוֹמֵר, וכבר התבאר דינו בברייתא ש'מורדין ולא
מעלין'.
הגמרא מביאה מחלוקת בדן מומר: אִתְמַר – שנשתה מימרא זו בבית
המדרש, מוֹמֵר, פְּלִיגֵי – נחלקו רב אַחָא וְרַבִּינָא מי הוא המכונה
'מומר', חד – אחד מהם אָמַר שהעושה עבירות לְתִיאָבוֹן, להנאת
גופו, הוא המכונה 'מוֹמֵר', ואילו העובר עבירות לְהַכְּעִים 'מִין' הוּי
– הוא נחשב, וְחַד מהם אָמַר, אֲפִילוּ העובר עבירות לְהַכְּעִים נָמוּ –
גם כן מכונה מוֹמֵר, אֲמַל לְדַבְרֵי אִיזוּהּ מִין, זֶה הַעוֹבֵד אֲלִילֵי
פּוֹכְכִים – עבודה זרה.
הגמרא מקשה על דעת הסובר שהאוכל נבילות להכעיס מכונה מין:
מִיתִיבֵי – הקשו בני הישיבה, שנינו בברייתא, אֲכָל פְּרַעוֹשׁ ו-מִין
כינהו אַחָד, או שאכל יְתוֹשׁ אַחָד, חֲרִי זֶה 'מוֹמֵר', וְהָא הָכָא
דְּלְהַכְּעִים הוּא – והרי האוכל פרעוש או יתוש אינו נהנה, אלא עושה
כן להכעיס, וְאָף עַל פִּי כֵן קְהָנֵי בברייתא שהוא מכונה מוֹמֵר, ולא
מין.
מתרצת הגמרא: הָתָם – שם, בברייתא, לא אבל את הפרעוש או
היתוש כדי להכעיס, אלא דְּכַרְבִּי לְמִימְעָם טַעְמָא דְאִיסוּרָא – לפי
שרצה לטעום את טעמם של איסורים אלו, כיון שמעולם לא טעם
אותם.
הגמרא מבררת את הדין של 'מורדין ולא מעלין': אָמַר מֵר
בברייתא, 'המינין והמסורות והמומרים (היו) מוֹרְדִין אֲכָל לֹא
מְעַלִּין', מקשה הגמרא: הַשְּׂתָא, אַחֲוֵי מַחְתִּינִין – עתה שכבר
השמיעה לנו הברייתא שמורידים אותם בידיים לבז כדי שימותו,
אֲפּוֹקֵי מִיפְעֵי – וכי צריכה הברייתא להשמיענו שאם נפלו מעצמם
אין מעלים אותם, והרי פשוט שאם מותר לגרום למיתתם, שאין
לעזור להם להינצל.
מתרצת הגמרא: אָמַר רַב יוֹסֵף בְּרַ הָמָא, אָמַר רַב שְׁשֵׁת, לֹא
נִצְרַקְא – לא הוצרכה הברייתא לומר כן אלא כדי להשמיענו חידוש
נוסף, שְׂאֵם הִיתָה מְעַלָּה – מדרגה בעפר שַׁבְּבוּר, שיכול לעלות
עליה ולצאת משם, מְגַרְדָּה – מוציא את העפר ומבטל את המדרגה
כדי שלא יוכל לצאת, דְּנִקְיָת לִיה עֵלְיָה – שנותן לו טעם וסיבה
למעשה, וְאָמַר, לֹא תִיחַוֵּת הִיָּוְתָא עֵלְיוּהּ – אני עושה כן כדי שלא
תֵרַד הַבְּזָמָה שְׁלִי לְבוֹר דְּרַךְ מְדַרְגָּה זו, ותמות שם, שלא ירגיש אותו
אדם שכונתו לסבב את הריגתו. ולפי זה 'לא מעלים' שאמרה